

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
імені Г. С. СКОВОРОДИ

**ХОЛОДНЯК ОЛЕНА ВАСИЛІВНА**

УДК 811.161.1'42 Максимович

**СТИЛІСТИКА ЛИСТІВ М.О. МАКСИМОВИЧА**

Спеціальність 10.02.02 – російська мова

Автореферат  
дисертації на здобуття наукового ступеня  
кандидата філологічних наук

Харків – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі слов'янських мов Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди Міністерства освіти і науки України.

**Науковий керівник:**

кандидат філологічних наук, доцент  
**Стаканкова Тамара Петрівна**,  
Харківський національний педагогічний  
університет імені Г.С. Сковороди,  
професор кафедри слов'янських мов.

**Офіційні опоненти:**

доктор філологічних наук, професор  
**Пелепейченко Людмила Миколаївна**,  
Національна академія Національної  
гвардії України, професор кафедри  
філології, перекладу та мовної  
комунікації;

кандидат філологічних наук  
**Голікова Оксана Миколаївна**,  
Національний технічний університет  
«Харківський політехнічний інститут»,  
в.о. доцента кафедри ділової іноземної  
мови та перекладу.

Захист відбудеться «27» грудня 2017 р. о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 64.053.05 у Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди (61168, м. Харків, вул. Валентинівська, 2, ауд. 221–А).

Із дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди за адресою: 61168, м. Харків, вул. Валентинівська, 2, ауд. 215–В.

Автореферат розіслано « 27 » листопада 2017 року.

Учений секретар  
спеціалізованої вченої ради



Н. В. Щербакова

## ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Сучасна лінгвістична наука значну увагу приділяє текстам, які належать одночасно до різних сфер комунікації, зокрема листам, що мають низку специфічних як лінгвальних, так і екстралінгвальних особливостей, серед яких розгалуженість сфер використання (ділова, наукова, публіцистична, побутова, художня сфери), сталість структурних параметрів (композиційна рамка) і водночас – змістова варіативність (різноманітність тематики) та безперечне національно-культурне значення.

Лист як один із типів тексту, а саме епістолярний текст, може слугувати об'єктом дослідження не тільки для лінгвістики тексту (праці Б. Нажуа, Т. Каїрової, Л. Нижникової, І. Паперно та ін.), але й для інших напрямів лінгвістичної науки. Так, у лінгвостилістичному аспекті листи розглядають С. Антоненко, О. Братанич, Т. Зоріна, І. Іванчук, Л. Кецба та ін.; у лінгвопрагматичному аспекті – О. Гусева, Т. Ковальова, А. Найрулін та ін.; у соціолінгвістичному – З. Данкер, Д. Крюков та ін.; в аспекті теорії комунікації – Н. Белунова, А. Загнітко, Н. Ковальова, А. Кур'янович, О. Под'япольська та ін.; з позиції когнітивної лінгвістики – Г. Даутова, А. Юнг та ін.; лист як джерело вивчення історії російської мови – Є. Віденєєва, Т. Шейнова та ін.

Вивчення особливостей епістолярних текстів здійснюється переважно на матеріалі листування видатних письменників, діячів науки і культури. На цьому наголошує й Н. Белунова, зазначаючи, що звернення до епістолярію творчої інтелігенції не є випадковим, оскільки цей спадок має важливе значення для сучасної культури як у власне мовному плані, так і в культурно-історичному. Листи віддзеркалюють особистісний погляд автора на суспільне життя в різних його проявах, а також характерні для певної епохи способи організації та використання мовного матеріалу, відтак, вони є значущим джерелом для реконструкції мовної особистості того чи того творця. Цю тезу підтверджують сучасні дослідження. Наприклад, у докторській дисертації І. Синиці, присвяченій мовній особистості автора науково-гуманітарних текстів XIX ст., джерелом для аналізу є й листи науково-гуманітарної спрямованості. О. Под'япольська, характеризуючи витоки адресованості у творах Ф. Кафки, звертається до характеристики його мовної особистості за листами, оскільки саме в них проявляються найприродніші риси останньої. А. Загнітко, указуючи, що для аналізу мовної особистості «особливо актуальним є студіювання практик епістолярного дискурсу, якому властива максимальна насиченість індивідуально виявленими смислами, замкнутістю на

певного адресата»<sup>1</sup>, досліджує фрагмент епістолярію Ю. Шевельова і встановлює основні комунікативні стратегії й комунікативні тактики автора у межах лінгвоіндивідуацій та лінгвоіндивідуалізацій. Отже, саме за листами, як і за іншими різновидами его-текстів, що докладно схарактеризовані Т. Космедою в роботі «Его і Alter Ego Тараса Шевченка в комунікативному просторі щоденникового дискурсу», реконструюються такі фрагменти інформації про мовну особистість, які доповнюють уявлення дослідників про загальний її характер, а проте можуть залишитися непоміченими при аналізові інших, більш доступних джерел.

Дисертація охоплює питання стилістики листів М.О. Максимовича та відображення в них певних рис мовної особистості автора. Звернення до епістолярної спадщини історика, культурного діяча, письменника зумовлене тим, що, по-перше, як різновид его-текстів, листи дозволяють найбільш повно розкрити внутрішній світ автора, відображений у мовних знаках, ставлення до адресата та обговорюваного питання. По-друге, залежно від типу й характеру адресата різні види листів демонструють і різні варіанти поведінки (у тому числі мовної) адресанта й дозволяють відтворити значний фрагмент інформації про мовну особистість суб'єкта, що її можна відновити з усього масиву наявних творів. По-третє, незважаючи на те, що творчий спадок М.О. Максимовича розглядався в різних аспектах – його яскрава особистість привертала увагу істориків (Н. Бойко, М. Верховський, П. Голубовський, С. Єфремов, П. Клепацький, М. Марченко та ін.), природознавців (І. Білоконь та ін.), фольклористів (П. Марков, В. Федас та ін.), мовознавців та літературознавців (М. Драгоманов, М. Карпенко, Є. Кедайтене, С. Лахно, А. Лобода, О. Пархоменко, І. Синиця, Л. Фрізман та ін.), етнографів (В. Горленко, В. Качкан, В. Науменко та ін.), – листи М.О. Максимовича не були об'єктом окремого спеціального дослідження.

**Актуальність дисертаційної роботи** зумовлена непересічним інтересом сучасної філологічної науки до комунікативних аспектів мови, до проблеми епістолярного дискурсу, а також недостатньою вивченістю творчості М.О. Максимовича, зокрема його епістолярної спадщини, з позиції реконструкції мовної особистості автора. Дослідження стилістики листів М.О. Максимовича в обраному руслі відповідає сучасним лінгвістичним підходам до вивчення мовних явищ у світлі антропоцентричної парадигми.

**Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.** Дисертація пов'язана з напрацюваннями кафедри слов'янських мов Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, виконана в межах державної теми «Закономірності функціонування російської мови: динамічний, прагматичний і методичний аспекти» (реєстраційний номер 0112U002005). Тему дисертації

<sup>1</sup>Загнітко А.П. Мовна особистість в епістолярному дискурсі: типологія лінгвоіндивідуацій та лінгвоіндивідуалізацій / А. П. Загнітко // Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах. – № 33. – Київ, 2016. – С. 58-71. – С. 59.

затверджено на засіданні вченої ради Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 3 від 30 травня 2014 року).

**Мета дисертації** – установити характерні структурно-типологічні та стилістичні риси листів М.О. Максимовича, а також способи репрезентації мовної особистості автора в його епістолярній спадщині.

Окреслена мета передбачає вирішення таких завдань:

- проаналізувати ознаки епістолярного тексту, виявити його специфічні риси й місце у співвідношенні з власне текстом і дискурсом;
- визначити стилістичний статус епістолярію в системі функційно-стилістичних відношень;
- скласифікувати листи М.О. Максимовича згідно зі сферою спілкування, цілеустановкою та характером відносин комунікантів;
- виявити специфічні структурно-стилістичні особливості кожного типу листів, зокрема у використанні й презентації етикетних формул, прохань, засобів виявлення суб'єктивно-емоційного налаштування;
- схарактеризувати основні риси мовної особистості М.О. Максимовича, що відбилися в його епістолярній спадщині.

**Об'єкт дослідження** – листи М.О. Максимовича 1823-1873 років.

**Предметом дослідження** є структура і стилістика листів М.О. Максимовича, лексичні, граматичні та стилістичні засоби репрезентації мовної особистості автора в листах.

**Матеріалом дослідження** слугували 300 листів М.О. Максимовича різних типів і жанрів. Вибір матеріалу зумовлений відсутністю робіт, пов'язаних із вивченням епістолярної спадщини М.О. Максимовича, а також необхідністю виявлення стилістичних особливостей епістолярію вченого, реконструкції мовної особистості автора за його листами.

Специфіка об'єкта, окреслена мета дослідження та його комплексний характер зумовили застосування *загальнонаукових, лінгвістичних, інтерпретаційних методів* дослідження. При відборі матеріалу для аналізу застосовано *метод суцільної вибірки*. *Описовий метод* використано для загального аналізу, опису та систематизації мовного матеріалу; при характеристиці окремих лінгвістичних одиниць та укладенні класифікації частково використані *елементи типологічного, порівняльного та структурно-семантичного аналізу*; описуючи мовну особистість М.О. Максимовича, ми послуговувалися *методом дискурсивного аналізу*.

У процесі дослідження, окрім лінгвістичних, залучено загальнофілологічні, лінгвокогнітивні та лінгвокультурологічні відомості, необхідні для аналізу досліджуваних одиниць з урахуванням національної своєрідності російської та української мов.

На всіх етапах дослідження були актуальними загальнонаукові *методи спостереження, зіставлення й узагальнення* мовних фактів.

**Наукова новизна** отриманих результатів визначається тим, що вперше епістолярна спадщина М.О. Максимовича стала об'єктом багатоаспектного вивчення з позицій лінгвістики тексту, комунікативної лінгвістики та лінгвоперсонології; створено комплексну типологію епістолярних текстів М.О. Максимовича, співвідносно з мовленнєвими жанрами; відновлено фрагмент інформації про мовну особистість науковця за його епістолярієм.

**Теоретичне значення** роботи зумовлене тим, що її результати й висновки сприяють подальшому розробленню теорії мовних та мовленнєвих жанрів, окремих аспектів лінгвістики тексту, лінгвоперсонології. Отримані результати поглиблюють уявлення про епістолярний дискурс як про багатовимірний лінгвістичний об'єкт.

**Практична цінність** дисертації пов'язана з перспективою використання її головних висновків і дослідженого текстового матеріалу у вишівській практиці викладання курсів із теорії мовних та мовленнєвих жанрів, лінгвістики тексту, лінгвоперсонології; на практичних заняттях зі стилістики й інтерпретації тексту та заняттях з лінгвістичного аналізу тексту. Дисертаційний матеріал може бути використаний для подальшого вивчення мови вченого-енциклопедиста та цілісного опису індивідуального стилю М.О. Максимовича.

**Особистий внесок здобувача.** Дисертація є самостійним дослідженням з авторським підходом до аналізу епістолярної спадщини М.О. Максимовича. Усі результати роботи отримано самостійно. У статті у співавторстві з Т.П. Стаканковою особистим внеском здобувача є розроблення концепції дослідження, добір і частковий аналіз актуальних поглядів на вирішення питання типології епістолярних текстів, укладення універсальної типології зазначених типів текстів, підготовка тексту статті.

**Апробація результатів дослідження.** Дисертацію в повному обсязі обговорено на засіданні кафедри слов'янських мов Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 4 від 13 грудня 2016 року). Окремі положення роботи доповідалися на аспірантських семінарах кафедри слов'янських мов Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди та репрезентовані в доповідях на Міжнародній науково-практичній конференції «Освіта і наука без кордонів» (Белгород–Дніпропетровськ, 2004); Міжнародній науковій конференції «Актуальні проблеми функціональної лінгвістики» (Харків, 2005); Міжнародній науковій конференції «Східнослов'янська філологія: від Нестора до сьогодення» (Горлівка, 2006); XV Міжнародній науковій конференції імені проф. Сергія Бураго «Мова і культура» (Київ, 2006); XVI Міжнародній науковій конференції імені проф. Сергія Бураго «Мова і культура» (Київ, 2007); XXXIII Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції

«Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії» (Переяслав-Хмельницький, 2016); Міжнародній науковій конференції «Urgent Problems of Philology and Linguistics – 2017» (Будапешт, 2017); Всеукраїнській науковій конференції «Сучасні орієнтири філологічної науки» (Херсон, 2006); Науково-практичній конференції молодих учених «Методологія сучасних наукових досліджень» (Харків, 2005); Науково-практичній конференції молодих учених «Методологія сучасних наукових досліджень» (Харків, 2006); III Науково-практичній конференції молодих учених «Методологія сучасних наукових досліджень» (Харків, 2006); IV Науково-практичній конференції молодих учених «Методологія сучасних наукових досліджень» (Харків, 2007); V Науково-практичній конференції молодих учених «Методологія сучасних наукових досліджень» (Харків, 2008); VII Науково-практичній конференції молодих учених «Методологія сучасних наукових досліджень» (Харків, 2010); VIII Науково-практичній конференції молодих учених «Методологія сучасних наукових досліджень» (Харків, 2011); IX Науково-практичній конференції молодих учених «Методологія сучасних наукових досліджень» (Харків, 2012); X Науково-практичній конференції молодих учених «Методологія сучасних наукових досліджень» (Харків, 2013).

**Публікації.** Основні положення й результати дисертації висвітлено у двадцяти публікаціях, сім із яких надруковано у фахових виданнях, затверджених ДАК МОН України, одна – у закордонному науковому галузевому виданні, зареєстрованому в міжнародних наукометричних базах, дві статті – в інших наукових виданнях України і десять тез.

**Структура й обсяг дисертації.** Робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (265 найменувань) та чотирьох додатків. Загальний обсяг дисертації становить 267 сторінок, із яких 210 сторінок основного тексту.

## ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, його актуальність, визначено об'єкт, предмет та матеріал дисертації, її мету і завдання, з'ясовано методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне й практичне значення здобутих результатів, наведено відомості щодо апробації основних положень дисертації, зазначено кількість публікацій, що відображають її основні результати, окреслено структуру й обсяг роботи.

**Перший розділ «Аспекти аналізу епістолярного тексту»** містить три підрозділи, у яких висвітлено основні ознаки епістолярного тексту, а також встановлено специфічні особливості, що відрізняють його від власне тексту та співвідносять із дискурсом; визначено стилістичний статус епістолярію в системі

функційно-стилістичних відношень; вивчено проблеми типології епістолярних текстів і розроблено власну класифікацію означених типів тексту.

У розділі досліджуються листи – епістолярні тексти – концептуально, інформативно та прагматично значущі мовленнєві твори, за допомогою яких здійснюється письмовий контакт між адресантом і адресатом, що відзначаються наявністю обов'язкових структурно-композиційних елементів (зазначення адресата, місця написання, дати, звернення, підпису).

Епістолярному тексту (далі ЕТ), як і будь-якому іншому типу текста, властива система загальнотекстових категорій, таких як зв'язність, цілісність, відкритість, завершеність тощо. Проте, на наш погляд, домінантними для цього типу тексту є категорії діалогізації, адресованості, імпліцитності, комунікативності.

У дослідженні ЕТ розуміємо як одиницю комунікації, що враховує ситуативний контекст і дозволяє розглядати його як дискурс, тобто як мовленнєве висловлювання, що передбачає адресанта, адресата, а також наявність у першого прагматичного потенціалу – наміру вплинути на останнього за допомогою мовних засобів.

Слідом за Н. Арутюною, дискурс визначаємо як «зв'язний текст разом з екстралінгвальними, прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими чинниками; текст, узятий у подієвому аспекті; мовлення, що розглядається як цілеспрямована соціальна дія, як компонент, що бере участь у взаємодії людей і механізмах їх свідомості»<sup>2</sup>. З огляду на визначення трактування епістолярію як дискурсу видається достатньо обґрунтованим:

- ЕТ відзначається прямою установкою на комунікацію, діалог;
- смислове розгортання ЕТ залежить від екстралінгвальних умов спілкування:
  - чинника адресованості певній особі;
  - задуму автора;
  - тематично зумовленого змісту;
  - ситуативного контексту (певна ситуація, сфера спілкування);
  - пресупозиції.

Таким чином, епістолярний дискурс є складним комунікативним явищем, що включає і текст листа, і його екстралінгвальні чинники: знання про світ, судження, цілі, інтенції, необхідні для розуміння тексту, типи ситуацій тощо.

Разом із тим, осмислення поняття «епістолярний дискурс» пов'язане з проблемою визначення стилістичного статусу ЕТ у системі функційно-стилістичних відношень.

У сучасній лінгвістиці склалося чотири підходи до вирішення питання про стилістичний статус епістолярію.

<sup>2</sup>Арутюнова Н.Д. Дискурс // Лингвистический энциклопедический словарь [гл. ред. В.Н. Ярцева]. – М: Советская энциклопедия, 1990. – 686 с. – С.136-137.



Представники першого напрямку – Л. Щерба, Ш. Баллі, О. Єфимов, Л. Кецба, А. Григор'єва, О. Сєдова, С. Антоненко, О. Рогоза, А. Найрулін, Л. Мацько, Е. Вєтрова, О. Братанич та ін. – листування трактують як епістолярний стиль. Представники другого напрямку – О. Земська, Є. Єліна, О. Сиротініна, Д. Розенталь, М. Кожина та ін. – кваліфікують листування як явище розмовного стилю. Представники третього напрямку: О. Гвоздев, І. Гальперін, Т. Зоріна, О. Цицаріна, Н. Гайнулліна, Л. Нижникова, О. Виноградова, Н. Белунова, О. Лаптева та ін. – співвідносять феномен епістолярію з поняттям жанру як різновиду того чи того функційного стилю. Нарешті, представники четвертого напрямку – М. Степанов, Є. Прохоров, О. Білецька, С. Комарова, Н. Павлик та ін. – листування розглядають як синтез різних функційних стилів.

Ми поділяємо погляд Н. Ковальнової, сформульований у докторській дисертації, присвяченій російському приватному листуванню ХІХ ст., де ЕТ розглядається в аспекті жанрознавства і потрактовується як «жанрова форма комунікації, що розкриває у своїй композитній структурі мовленнєву репрезентацію авторського задуму та цілей у викладенні подій, фактів, суджень, спонукань тощо, спрямованих на певного адресата»<sup>3</sup>. Понад те, власне розробник теорії мовленнєвих жанрів М. Бахтін відносив лист «у всіх його різноманітних формах» до окремого самостійного мовленнєвого жанру.

Віднесення ЕТ до мовленнєвого жанру, на наш погляд, може бути обґрунтоване тим, що суттєвою ознакою мовленнєвого жанру в процесі його функціонування в мовленні є, як зазначалося раніше, діалогічність, пов'язана із взаємодією людей під час мовленнєвого спілкування та діяльності. Діалогічність, а надто діалогізація як найвищий ступінь виявлення діалогічності, є визначальними комунікативно-прагматичними характеристиками епістолярних текстів. Окрім того, діалог становить необхідну умову існування ЕТ у межах листування. Відсутність листа адресата у відповідь (репліки у відповідь) перериває епістолярний діалог. Вищевикладене дає підстави розглядати ЕТ в ролі особливого мовленнєвого жанру, при цьому лист ми визначаємо як складне мовленнєве висловлювання, в якому, залежно від сфери використання, комунікативних установок автора, соціального статусу адресанта та адресата, виявляються елементи того чи того функційного стилю, а інколи й декількох водночас, що зумовлено такими його характеристиками, як політематичність, полілокутивність та поліфункційність. Ці властивості ЕТ дозволяють якнайяскравіше виявитися тим нюансам мовної особистості автора, які часто залишаються поза увагою дослідників літературної творчості того чи того митця або спадщини вченого. Термін «мовна особистість» у роботі потрактовується традиційно: як особистість, виражена в мові (текстах, дискурсах) і через мову і

<sup>3</sup>Ковалева Н.А. Русское частное письмо XIX века. Коммуникация. Жанр. Речевая структура: дис. ... доктора філол. наук: 10.02.01. – М., 2002. – 537с. – С. 5.

реконструйована на базі власних мовних засобів, а історія дослідження феномену мовної особистості та її складників стисло викладається за працями Ю. Караулова (уперше в лінгвістиці теоретично обґрунтував це поняття, виділивши в структурі мовної особистості вербально-семантичний, лінгво-когнітивний та мотиваційний рівні), І. Синиці, Т. Космеди, А. Загнітка (доповнили і розширили обсяг структури мовної особистості, указавши на необхідність виділення також лінгвокультурологічного, етнолінгвістичного та лінгвемоційного рівнів).

Широка варіативність ЕТ неминуче призводить до спроб виділення різних типів листів та створення певної універсальної типології означених текстів. Однак аналіз літератури, присвяченої вивченню епістолярію, виявив, що сьогодні не існує єдиної класифікації епістолярних текстів. Це пов'язане, насамперед, із різницею підходів до їх вивчення, а також із відмінністю критеріїв, які становлять основу класифікацій.

Аналіз текстових категорій та інших характеристик, властивих листу (ЕТ), як і будь-якому типу тексту, а також його особливе місце в системі функціонально-стилістичних відношень дозволяють, на наш погляд, стверджувати, що внутрішньотекстові характеристики ЕТ (структурні, функціональні, тематичні, стилістичні тощо) не можуть бути використані в ролі класифікаційних, оскільки більшість з епістолярних текстів мають політематичний, поліфункційний характер, є стилістично і структурно неоднорідними. Тому вважаємо, що в основу універсальної класифікації епістолярних текстів має бути покладена сукупність критеріїв, таких як сфера спілкування, цілеустановка та характер відносин комунікантів, які відображають екстралінгвальні характеристики комунікативного акту, що формують основу епістолярного діалогу. Тому залежно від сфери спілкування, цілеустановки та характеру відносин комунікантів можна виділити такі типи листів:

- 1) офіційно-ділові листи: листи-прохання, повідомлення, удячності та ін.;
- 2) наукові листи: наукові статті у формі листів, філософські листи-міркування, листи-рецензії та ін.;
- 3) публіцистичні листи: нариси у формі листів, нотатки, репортажі, критичні статті у формі листів та ін.;
- 4) власне приватні листи: побутові листи, інтимні, дружні та ін.;
- 5) художні листи: різні художні твори у формі листів (наприклад, романи у листах, віршовані послання та ін.).

У другому розділі «Синтактико-стилістична структура епістолярних текстів М.О. Максимовича» розроблено класифікацію епістолярних текстів М.О. Максимовича, здійснено порівняльний лінгвостилістичний аналіз різних типів листів, досліджено способи оформлення загальнотекстових дискурсивних одиниць, таких як авторизовані розповідні моделі, засоби вираження прохань, суб'єктивно-

емоційного настрою, а також способи репрезентації автором етикетних формул; схарактеризовано основні риси мовної особистості вченого, що реконструюються на основі аналізу його ЕТ.

Дослідження епістолярної спадщини М.О. Максимовича показало, що загалом його тексти, поділяючись на певні типи й групи залежно від сфери спілкування, цілеустановки та характеру відносин комунікантів, створені за законами епістолярного жанру того часу, коли жив учений, тобто відображають характерні риси епохи: це і відповідні звернення в зачинах – *Ваше Высокопревосходительство, Милостивый Государь*; і канцелярські кліше і штампи, властиві листам ХІХ століття (*имел честь получить, имел счастье удостоиться, приношу благодарность, извещая о сем предварительно, поставляю долгом сообщить, честь имею представить, по поручению ... представляю* тощо.). Тематичне та стильове їх розгалуження зумовлене, по-перше, сферою наукових інтересів ученого-енциклопедиста, який з однаковою глибиною і критичним ставленням описував біологічні феномени, факти історії або аналізував літературні твори; по-друге, обставинами життя автора та його професійною діяльністю; по-третє – особливостями світосприйняття М.О. Максимовича, в якому поєднувалися аналітизм та скрупульозність дослідника і романтизм, залюбленість у народну творчість українського митця.

Композиційно ЕТ М.О. Максимовича здебільшого традиційні. Офіційно-ділові листи демонструють чітку тричленну структуру, проте в листах публіцистичного, наукового та приватного характеру вона інколи порушується (зазвичай відсутні ті чи ті елементи зачину). Зазначимо також, що листи художні, виділені нами в окремий тип у загальній класифікації, в епістолярній спадщині Максимовича не трапляються.

Усі типи ЕТ М.О. Максимовича мають конкретного адресата, позначеного в тексті, а листи публіцистичної й наукової спрямованості передбачають також і узагальнено-потенційного адресата, у ролі якого виступає певна високоосвічена аудиторія читачів того чи того періодичного видання.

Для структурно-синтаксичної організації всіх типів листів М.О. Максимовича характерний ланцюговий синонімічний зв'язок, як усередині надфразних єдностей, так і між ними, що встановлюється іменниками різних типів та їх субститутами – займенниками і словосполученнями. Структура надфразних єдностей у листах з елементами офіційно-ділового та наукового стилів тричленна, а в текстах публіцистичного та розмовного характеру – двочленна (без кінцівки або зачину), що пояснюється їх політематичністю та фрагментарністю.

Лексичний рівень усіх типів листів М.О. Максимовича представлений переважно нейтральними та книжними словами. У листах публіцистичного характеру спостерігається вкраплення високої (*брачный чертог, храм природы, доблестный, деяния, стяжает* тощо), розмовної (*вспомнятуть, приотдохнули,*

*прудок, царики, понаслышке, наобум, мало-по-малу* тощо), просторічної (*гульба, воротились, сдается* тощо), застарілої (*разуметь, оный, надобны, отдохновительный, возвратный, поспольство, жалованный, изволение* тощо) та нетранслітерованої іншомовної лексики (*mater, mare, nox, secunorj, linum, cattus, wierhgeld* тощо). У наукових листах часто вживаються загальнонаукові слова і спеціальна термінологія, а також незначна кількість поетичної (*пустыня бытия, божественное чувство, созидать, благоговение, греховный, гонения, гений истины, пучина* тощо) та розмовної (*частехонько, словцо, припомню, книжка, не впопад, задерет за живое, пробежали мурашки, коротко да ясно* тощо) лексики і фразеології, що порушує жорсткі канони наукового тексту й додає цьому типу листів характеру літературного твору. У власне приватних листах уживаються просторічні (*похваляюсь, ляпнул, крепко* (у значенні «дуже»), *маленько* тощо), розмовні слова (*огорошили, стукнет* (про вік), *авось, горемычный, тамошня* тощо) та фразеологізми (*служить спустя рукава; взять на откуп; сойти как с гуся вода; по уши закопались, как мыши в крупу; шила в мешке не утаишь; попасть впросак; нет ни слуха, ни духа* тощо). У публіцистичних і власне приватних листах М.О. Максимовича також відзначаємо використання українізмів на лексичному та граматичному рівнях (*друже, коханий, земляче, лист* (у значенні «лист/пошання»), *тыждень, грошенята* тощо).

Синтаксична своєрідність епістолярних текстів М.О. Максимовича, співвідносних з публіцистичним, науковим та розмовним стилями, проявляється у синтезі розмовних і книжних конструкцій. Офіційно-ділові листи відзначаються використанням лише книжних конструкцій (прості двоскладні поширені речення, складносурядні, складнопідрядні та багатокomпонентні складні речення, ускладнені відокремленими означеннями та обставинами, порівняльними зворотами, вставними словами, вставними конструкціями, перелічувальними рядами): *«Между тем еще поставляю долгом сообщить Вам здесь полученные (не знаю впрочем, верные-ли) известия, что Министр в конце Мая хочет быть в Москве, а к Июлю прибудет в Киев»*; *“15-е Июля я почитаю столь великим днем, что я поспешил бы к оному в Киев даже и тогда, когда бы не перемещали в оный: и потому, Ваше Превосходительство, смею уверить Вас, что понапрасну я не промедлю двух дней лишних, ни в Москве, ни в дороге, как только будет возможность мне ехать»* [Максимович к Брадке, 1834].

У листах М.О. Максимовича фіксуємо конструкції розмовного синтаксису, як-от: односкладні означено-особові, неозначено-особові, безособові, питальні та окличні речення – *«Не пора-ли, наконец, аукнуться нам с тобою, мой возлюбленный брат и друг, Василий Ильич?»*; *«Мне весело и пером написать тебе это, помнится сказанное тебе в наших майских личных беседах»* [Максимович к Тимковському, 1973]; *«Уверен, что она будет прекрасна, и что я читаючи ее буду рукоплескать»*

*припеваючи: не бойся, не бойся, в червонные чоботы обуйся!»* [Макисимович к Кулешу, 1854].

У всіх листах науковця чітко простежується оцінність, що виявляється як у ставленні до адресата (номінації, характер звертань, добір мовних засобів), так і у використанні інтертекстуальних елементів (цитат, прислів'їв і приказок, уривків із віршів і пісень), наприклад, кінцівка листа до князя Петра Андрійовича Вяземського «Воспоминание о Тавриде»: *«Но – своего будущего не угадаешь, а прошедшего не вернешь, как и ветра в поле; а в украинской песне и ветер говорит могиле так:*

*«Ой хоч буду віять,  
Не переставати,  
Да вже того не одвіять,  
Що має Бог дати!»* [Максимович, 1871: 138].

Зважаючи на характер листів, М.О. Максимович відбирає й виражальні засоби мови – метафори, порівняння, художні епітети та ін. (*удовольствие румяное, историческая пыль, купец на издание стихотворений, затаившийся где-то остаток Гоголевского писанья, прилетели вести, «Из новостей же не Московских главная и всеобщая есть потопление Петербурга, но эта новость не совсем свежа: несколько припахивает»*), – за допомогою яких у текстовому просторі створюється певний суб'єктивно-емоційний настрій.

Приватні листи М.О. Максимовича демонструють реалізацію категорії імпліцитності, що маркується використанням скорочених власних імен, натяків на минулі події, на синтаксичному рівні – односкладних (означено-особових, неозначено-особових, та безособових) речень, складнопідрядних речень з односкладною або неповною головною частиною, зміст яких відновлюється на основі загальних пресупозицій адресанта і адресата.

При зверненні до адресата використовуються традиційні граматичні форми – звертання, дієслівні форми 2 особи дійсного способу та імперативу, питальні та спонукальні конструкції, інколи ускладнені авторськими експресивно-оцінними елементами.

Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що для мовної особистості вченого, фрагмент інформації про яку може бути реконструйований за його епістолярною спадщиною, характерні високий ступінь володіння мовою на сучасному йому рівні та енциклопедична грамотність, чітке розмежування можливих у тому чи тому типі листів елементів і синтаксичних конструкцій (наприклад, просторічні слова та українізми практично не трапляються в листах офіційно-ділового і наукового характеру), логічність викладення (постановка проблеми, гіпотеза та шляхи розв'язання проблеми – у наукових листах), шанобливе ставлення до адресата листа (формули привітання, прощання, прохання тощо), обережність та експресивність висловлювання (використання точних формулювань,

виразних засобів мови). У публіцистичних і розмовних листах актуалізувався білінгвізм М.О. Максимовича, про який згадувала І. Синиця, досліджуючи мовну особистість ученого-гуманітарія українського походження, змушеного в ХІХ столітті писати російською мовою про Україну, її реалії та історію, таким шляхом відстоюючи національну самоідентичність.

У висновках узагальнено основні результати дослідження.

Епістолярний текст є текстом комплексної структури, що поєднує в собі риси власне тексту і специфічні риси, визначені його особливим характером: закріпленістю у письмовій формі, структурованістю, підвищеною діалогічністю, прагматичністю. Як і у власне тексті, в ЕТ реалізуються всі текстові категорії, проте вони мають дещо інший характер, який може змінюватися залежно від прагматичної спрямованості листа. Першорядними для ЕТ виявляються категорії комунікативності, адресованості, діалогічності та імпліцитності. Саме вони зумовлюють відбір етикетних формул, оповідних моделей, мовних засобів основної частини листа та способів передачі його суб'єктивно-емоційного супроводу.

З погляду теорії комунікації ЕТ є складним комунікативним явищем, що відбиває вербалізовану мовленнєво-розумову діяльність, з одного боку, а з другого – сукупність процесу й результату, що дозволяє потрактовувати його як епістолярний дискурс, до якого залучені і самий текст листа, і екстралінгвальні чинники: чинник адресата, задум автора, тематика, ситуативний контекст, пресупозиції.

У системі функційно-стилістичних відношень лист визначається нами як самостійний жанр, як складне мовленнєве висловлювання, в якому залежно від сфери використання, комунікативних установок автора, соціального статусу адресанта та адресата виявляються елементи того чи того функційного стилю, а інколи і декількох одночасно, що зумовлене такими його характеристиками, як політематичність, полілокутивність та поліфункційність.

Аналіз мовного матеріалу ЕТ з урахуванням екстралінгвальних чинників (сфера спілкування, цілеустановка, характер стосунків комунікантів) та ступеня репрезентованості ознак того чи того стилю дозволив створити класифікацію ЕТ М.О. Максимовича, представлену у другому розділі дисертації.

Складники цієї типології схарактеризовані з погляду функціонування дискурсивних одиниць, характерних саме для цього типу текстів: репрезентації етикетних формул звернення та привітання, подяки, вибачення, прохання, форм і засобів завершення епістолярного діалогу. Виявлені спеціалізовані та неспеціалізовані засоби вираження етикетних формул, співвідношення яких в епістолах, а також лексичне наповнення і визначають особливості авторського стилю. Установлено й описано виражальні засоби, що їх застосовує автор, зреалізовуючи свої прагматичні установки – повідомити, вплинути, довести, дізнатися тощо.

Аналіз корпусу листів М.О. Максимовича виявив їхній яскраво виражений емоційно-оцінний характер (за винятком офіційно-ділового листування). Автор постійно послуговується епітетами, метафорами, порівняннями; широко представлені в текстах цитати з творів народної творчості, прислів'я та приказки (часто україномовні), лексичні та граматичні українізми, які використовуються або для більшої аргументативності повідомлення, або для уяскравлення того чи того образу.

На основі проведеного аналізу реконструйовано фрагмент інформації про мовну особистість М.О. Максимовича, найбільш значущими рисами якого є високий ступінь володіння мовою на сучасному йому рівні та енциклопедична грамотність, повага до адресата й власна національна гідність. Суттєвою рисою мовної особистості вченого є також прагнення поєднати точність фактів, глибину дослідження, незаангажованість аналізу з виразністю викладу, художньою яскравістю мовлення.

Перспективу дослідження може становити поглиблений аналіз епістолярної спадщини М.О. Максимовича, засобів вираження його мовної особистості, що допоможе відтворити вповні індивідуальний стиль і характер мовної особистості вченого і громадського діяча.

У додатках (1–3) наведені повні тексти листів М.О. Максимовича, що частково розглядаються в дисертації, доступ до яких обмежений у зв'язку з існуванням їх тільки в оригіналі або в одиничних копіях, що зберігаються в різних архівах і відділах рідкісних книг, а також повний список його листів, які послуговували матеріалом для аналізу.

### **ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ВИКЛАДЕНО В ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ:**

1. Холодняк Е.В. Своеобразие синтактико-стилистической структуры писем М.А. Максимовича, проецируемых в публицистический стиль / Е.В. Холодняк // Лінгвістичні дослідження: Збірник наукових праць / За заг. ред. проф. Л.А. Лисиченко. – Харків, 2004. – Вип. 14. – С. 94-102.

2. Холодняк Е.В. Лингвостилистическая структура официально-деловых писем М.А. Максимовича / Е.В. Холодняк // Восточнославянская филология: сборник научных работ. – Вып. 7. – Языкознание. – Горловка: Изд-во ГГПИИЯ, 2006. – С. 99-110.

3. Холодняк Е.В. Эпистолярный текст в аспекте лингвистики текста / Е.В. Холодняк // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Серія «Лінгвістика»: Збірник наукових праць. – Вип. III. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2006. – С. 137-140.

4. Холодняк Е.В. Эпистолярный в системе функционально-стилистических отношений / Е.В. Холодняк // Русская филология. Украинский вестник: Республиканский научно-методический журнал. – Харьков, 2006. – №1-2 (30). – С. 45-49.

5. Холодняк Е.В. Лингвостилистическая структура эпистолярных текстов М.А. Максимовича, содержащих элементы разговорного стиля / Е.В. Холодняк // Мова і культура. (Науковий журнал). – К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2007. – Вип. 9. – Т. XII (100). Актуальні проблеми сучасної філологічної науки. – С. 207-215.

6. Холодняк Е.В. К вопросу о типологии эпистолярных текстов М.А. Максимовича / Е.В. Холодняк // Мова і культура. (Науковий журнал). – К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2009. – Вип. 11. – Т. VII (119). – С. 325-332.

7. Холодняк Е.В. Этикетные формулы выражения просьбы в письмах М.А. Максимовича / Е.В. Холодняк // Русская филология. Вестник Харьковского национального педагогического университета имени Г.С. Сковороды. – Харьков, 2011. – № 1-2 (44). – С. 80-86.

8. Kholodniak E.V. Epistolary text in the context of text linguistics / E.V. Kholodniak // Philology: Science and Education a new Dimension, 2017. – Vol. 29, Issue: 116. – P. 34-36.

9. Холодняк Е.В., Стаканкова Т.П. Типология эпистолярных текстов / Е.В. Холодняк, Т.П. Стаканкова // Филологический сборник: Сб. науч. статей / Сост. – к.ф.н. доц. Н.Н. Халанская. – Харьков: ХНПУ, 2006. – Вып 3. – С. 21-27.

10. Холодняк Е.В. О некоторых особенностях дискурса письма на примере писем М.А. Максимовича / Е.В. Холодняк // Матеріали XXXIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії» // Збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2016 – С. 221-223. – Режим доступу: <http://conferences.neasmo.org.ua>

11. Холодняк Е.В. Элементы публицистического стиля в эпистолярном наследии М.А. Максимовича / Е.В. Холодняк // Материалы научно-практической конференции «Образование и наука без границ». Том 1. Филология. – Белгород: Руснаучкнига; Днепрпетровск: Наука и образование, 2004. – С. 31-34.

12. Холодняк Е.В. Некоторые аспекты анализа эпистолярных текстов // Матеріали науково-практичної конференції молодих вчених «Методологія сучасних наукових досліджень» / Е.В. Холодняк / За заг. редакцією акад. І.Ф. Прокопенка. – Харків: ХНПУ, 2005. – С. 64.

13. Холодняк Е.В. К проблеме выделения эпистолярного стиля в системе функциональных стилей / Е.В. Холодняк // Матеріали науково-практичної



конференції молодих вчених «Методологія сучасних наукових досліджень» / За заг. редакцією акад. І.Ф. Прокопенка. – Харків: ХНПУ, 2006. – С. 90-91.

14. Холодняк Е.В. Типология эпистолярных текстов М.А. Максимовича / Е.В. Холодняк // Матеріали III науково-практичної конференції молодих вчених «Методологія сучасних наукових досліджень» / За заг. редакцією акад. І.Ф. Прокопенка. – У 2-х часинах. – Ч. 1. – Харків: ХНПУ, 2006. – С. 74.

15. Холодняк Е.В. Эпистолярные тексты М.А. Максимовича, содержащие элементы научного стиля / Е.В. Холодняк // Матеріали IV науково-практичної конференції молодих учених «Методологія сучасних наукових досліджень» / За заг. редакцією акад. І.Ф. Прокопенка. – Харків: ХНПУ, 2007. – С. 73.

16. Холодняк Е.В. Функционирование обращений в различных типах писем М.А. Максимовича / Е.В. Холодняк // Матеріали V науково-практичної конференції молодих учених «Методологія сучасних наукових досліджень» / За заг. редакцією акад. І.Ф. Прокопенка. – Харків: ХНПУ, 2008. – С. 119-120.

17. Холодняк Е.В. Неспециализированные средства выражения просьбы в письмах М.А. Максимовича / Е.В. Холодняк // Матеріали VII науково-практичної конференції молодих учених «Методологія сучасних наукових досліджень» (4-5 листопада 2010 р., м. Харків) / За заг. редакцією акад. І.Ф. Прокопенка. – Харків: ХНПУ, 2010. – С. 76.

18. Холодняк Е.В. Способы оформления этикетных формул прощания в научных письмах М.А. Максимовича / Е.В. Холодняк // Матеріали VIII науково-практичної конференції молодих учених «Методологія сучасних наукових досліджень» (17-18 жовтня 2011 р., м. Харків) / За заг. редакцією голови ради молодих учених, канд. пед. наук, доц. К.А. Юр'євої. – Харків: ХНПУ, 2011. – С. 62.

19. Холодняк Е.В. Способы оформления подписей в собственно-личных письмах М.А. Максимовича / Е.В. Холодняк // Матеріали IX науково-практичної конференції молодих учених «Методологія сучасних наукових досліджень» (25-26 жовтня 2012 р., м. Харків) / За заг. редакцією голови ради молодих учених, канд. пед. наук, доц. К.А. Юр'євої. – Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2012. – С. 72-73.

20. Холодняк Е.В. Дискурс письма как объект исследования / Е.В. Холодняк // Матеріали X науково-практичної конференції молодих учених «Методологія сучасних наукових досліджень» (24-25 жовтня 2013 р., м. Харків) / За заг. редакцією голови ради молодих учених, канд. пед. наук, доц. К.А. Юр'євої. – Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2013. – С. 105-106.

## АНОТАЦІЯ

**Холодняк О.В. Стилiстика листiв М.О. Максимовича. – На правах рукопису.**

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.02 – російська мова. – Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, Харків, 2017.

Дисертація присвячена дослідженню епістолярної спадщини видатного мислителя і прогресивного українського вченого ХІХ ст., першого ректора Київського університету М.О. Максимовича. У роботі в межах комплексного підходу представлений аналіз листів М.О. Максимовича: з позицій лінгвістики тексту і теорії комунікації виявлено особливості структурування епістолярних текстів автора різної функційно-стилістичної належності та проаналізовано репрезентовані в них мовні одиниці, а з погляду лінгвоперсонології – схарактеризовано основні риси мовної особистості М.О. Максимовича, які виявляються у його епістолярній спадщині. Створено комплексну типологію епістолярних текстів М.О. Максимовича, співвідносно з мовленнєвими жанрами. Визначено основні лексичні, граматичні та стилістичні засоби оформлення кожного з типів епістолярних текстів. Досліджено способи оформлення загальнотекстових дискурсивних одиниць, таких як авторизовані розповідні моделі, засоби вираження прохань, суб'єктивно-емоційного настрою, а також репрезентацію етикетних формул у листах М.О. Максимовича, які в комплексі є відображенням мовної особистості автора.

**Ключові слова:** епістолярний текст, мовленнєвий жанр, мовна особистість, загальнотекстові дискурсивні одиниці, авторизовані розповідні моделі, етикетні формули.

## АННОТАЦИЯ

**Холодняк Е.В. Стилiстика писем М.А. Максимовича. – На правах рукописи.**

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.02 – русский язык. – Харьковский национальный педагогический университет имени Г. С. Сковороды, Харьков, 2017.

Диссертация посвящена исследованию эпистолярного наследия выдающегося мыслителя и прогрессивного украинского ученого ХІХ века, первого ректора Киевского университета М.А. Максимовича. В работе в рамках комплексного подхода представлен анализ писем ученого с позиций лингвистики текста, теории коммуникации и лингвоперсонологии.

В первом разделе работы обосновано обращение к эпистолярному тексту как богатейшему материалу для характеристики индивидуального стиля и языковой

личности автора. Приведены различные позиции ученых в отношении определения сущности текста, его основных свойств и категорий, избрана позиция автора диссертации в этом вопросе. Охарактеризованы существующие работы российских и украинских лингвистов по проблемам эпистолярного текста, выделены значимые свойства указанной разновидности текста. Определено соотношение эпистолярного текста с собственно текстом и с дискурсом. Установлено, что, поскольку эпистолярный текст обладает рядом специфических свойств (при этом не утрачивая и общетекстовые), а именно: обязательная письменная фиксация, четкая структурированность с использованием этикетных формул, диалогичность, а следовательно – четко выраженная позиция адресанта и обязательный учет фактора адресата, наличие импликаций, значительный прагматический потенциал, – то его можно скорее отнести к речевому дискурсу, который определяется Н.Д. Арутюновой как текст, взятый в событийном аспекте и участвующий во взаимодействии людей и механизмах их сознания. Это значит, что, как и другие типы и разновидности текстов, ЭТ отражает все особенности стоящей за ним языковой личности, с ее особой картиной мира, неповторимым мировосприятием, этнокультурными и лингвоэмоциональными характеристиками. При этом в письме зачастую отражаются наиболее естественные, интимные чувства автора, а значит, ЭТ дает возможность реконструировать такой фрагмент языковой личности его создателя, который может остаться не проявленным или незамеченным в других, более открытых его произведениях.

Определено место ЭТ в системе речевых жанров: он охарактеризован как специфический, комплексного характера речевой жанр, обладающий политематичностью, полииллокутивностью и полифункциональностью. Структура и наполнение его зависят от коммуникативной установки, интенций и прагматических целей автора.

В работе создана комплексная типология ЭТ М.А. Максимовича, установлено, что выделенные в общей типологии художественные письма для автора нехарактерны. В рамках комплексного подхода представлен анализ писем ученого с позиций лингвистики текста, теории коммуникации и лингвоперсонологии. В ходе анализа установлены особенности структурирования ЭТ Максимовича различной функционально-стилистической принадлежности, проанализированы представленные в них языковые единицы. Выявлено, что в структурно-композиционной организации писем М.А. Максимовича различной функциональной соотнесенности наблюдается вариативность ее элементов. Жесткая трехчастная композиция (зачин, информационная часть, концовка) характерна для писем, содержащих элементы официально-делового стиля. В эпистолярных текстах, проецируемых в другие функциональные стили, структурная организация в большинстве случаев является незавершенной: традиционные зачины или концовки

могут отсутствовать. Для структурно-синтаксической организации всех типов писем М.А. Максимовича характерна цепная местоименная синонимическая связь, как внутри сверхфразовых единств, так и между ними, которая выражается в использовании существительных, реже имен собственных и их субститутов – местоимений и словосочетаний.

Описаны основные лексические, грамматические и стилистические средства оформления каждого из типов ЭТ. Исследованы способы оформления общетекстовых дискурсивных единиц, таких как авторизированные повествовательные модели, средства выражения просьб, субъективно-эмоционального настроения, а также репрезентация этикетных формул инициализации – обращения и приветствия; благодарности; извинения; формул завершения эпистолярного диалога. Описаны как стандартные, универсальные, так и индивидуальные средства их оформления, зачастую включающие лексические и грамматические элементы русского и украинского языков, фрагменты стихотворений автора или цитаты из произведений народного творчества, что в комплексе отражает языковую личность М.А. Максимовича – ученого, просветителя, культурного деятеля, гражданина – «украинского козака», по его собственному выражению, а также друга, мужа и отца.

Основные черты языковой личности ученого, выявленные нами при анализе указанного фрагмента его наследия, – высокая степень владения языком на современном ему уровне, энциклопедическая грамотность, четкое следование правилам эпистолярного этикета, логичность изложения, уважительное отношение к собеседнику – адресату письма, аккуратность и экспрессивность высказывания. Заметной чертой является также билингвизм, который проявляется в основном в частной переписке.

**Ключевые слова:** эпистолярный текст, речевой жанр, языковая личность, общетекстовые дискурсивные единицы, авторизированные повествовательные модели, этикетные формулы.

## SUMMARY

### **Kholodniak O.V. Stylistics of Letters by M.O. Maksymovych – Manuscript.**

Thesis for a Candidate Degree in Philology by speciality 10.02.02 – The Russian language. – H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv, 2017.

The thesis is devoted to the research of epistolary heritage by M.O. Maksymovych, an outstanding thinker and progressive Ukrainian scholar of the XIX-th century, the first Rector of Kyiv University. Within the complex approach the paper represents the analysis of M.O. Maksymovych's letters on the basis of text linguistics and theory of communication where the peculiarities of structure formation and representation of language units in M.O. Maksymovych's epistolary texts of different functional and

stylistic reference are revealed in one respect and with regard to approach of lingvopersonology the main features of M.O. Maksymovych's language personality which find their expression in his epistolary heritage are characterized. The complex typology of epistolary texts by M.O. Maksymovych which is correlated with speech genres is developed. The main lexical, grammar and stylistic means of each type of epistolary text formation are defined. The means of formation of general text discursive units such as authorized narrative models, means of expressing requests, subjective and emotional mood and representation of etiquette formulae in letters by M.O. Maksymovych which in complex reflect the author's language personality have been identified.

**Key words:** epistolary text, speech genre, language personality, general text discursive units, authorized narrative models, etiquette formulae.

*Відповідальний за випуск — Т.П. Стаканкова*

Підписано до друку 15.11.2017. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Гарнітура TimesNewRoman. Друк цифровий.

Ум. друк. арк. 0,9. Наклад 100 пр. Зам. № б/н.

Надруковано СПД ФО Степанов В. В., м. Харків, вул. Ак. Павлова, 311



